

Hankkeen tunnus VN/11255/2023

Lausunto

Hallituksen esityksen luonnos laiksi tupakkalain muuttamisesta

Pyydettyinä lausuntona Suomen ASH lausuu seuraavaa:

Suomen ASH ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta laiksi tupakkalain muuttamisesta. Lakiesityksen luonnoksen kiireellisyys on erittäin perusteltua ja tärkeää lasten ja nuorten terveyden suojelemiseksi Fimean päätöksen aiheuttamassa muuttuneessa tilanteessa.

Suomen ratifioima ja eduskunnan hyväksymä kansainvälinen tupakkapuitesopimus velvoittaa toimiin tupakkatuotteiden käytön ja nikotiiniriippuvuuden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi nykyisten sekä tulevien sukupolvien terveyden suojelemiseksi.

Tupakkapuitesopimuksen artikla 2.1 kannustaa ryhtymään sopimusta tiukempiin toimenpiteisiin: ”Jotta ihmisten terveyttä voitaisiin suojella paremmin, sopimuksen sopimuspuolia kannustetaan ryhtymään myös tämän yleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen ulkopuolisiin toimenpiteisiin, ja sopimuspuolet saavat vapaasti asettaa vaatimuksia, jotka ovat tiukempia kuin tässä yleissopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjoissa esitetyt vaatimukset ja samalla yhdenmukaisia niiden kanssa ja kansainvälisten lakien mukaisia.”

Tupakkayritykset tarvitsevat uusia kuluttajia tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön lopettaneiden tai kuolleiden kuluttajien tilalle. Valtaosa uusista kuluttajista on lapsia tai nuoria, sillä tutkimusten mukaan suuri osa tupakkakokeiluista ja tupakoinnin aloittamisesta tapahtuu 20 ikävuoteen mennessä. Koska seurantatilastojen perusteella savukkeiden käyttö ei ole enää hohdokasta nuorten keskuudessa, tupakkayritykset kehittävät jatkuvasti uusia nikotiinituotteita, jotta ne saisivat uusia kuluttajia. Nykyään kaikilla suurilla tupakkayhtiöllä on omat tuotemerkit nikotiinipusseille, kuten Swedish Matchin (nykyisin pääosin Philip Morrisin omistuksessa) ZYN, Philip Morrisin Shiro, Imperial Tobaccon Zone X, British American Tobaccon LYFT ja Velo sekä Japan Tobacco Internationalin Nordic Spirit.

Ainakin 34 maata oli helmikuuhun 2023 mennessä kieltänyt tai säädellyt tiukasti nikotiinipusseja. Niiden myynti on kielletty esimerkiksi Australiassa, Uudessa Seelannissa ja Singaporessa. EU:ssa tupakattomien nikotiinia sisältävien tuotteiden säätelyssä eri maiden tulkinnat ja käytännöt poikkeavat toisistaan. Kuitenkin esimerkiksi European Tobacco or Health -konferenssissa huhtikuussa 2023 pidetyissä esityksissä ei ilmennyt, että mikään maa olisi vapauttamassa nikotiinipussien myyntiä, vaan päinvastoin suositeltiin niiden kieltämistä tai tiukkaa säätelyä.

Vaikka Alankomaissa nikotiinipussien nikotiinimäärä oli jo rajoitettu kuluttajansuojalailalla siten, että yli 0,035 mg nikotiinia sisältävien pussien myyminen on kielletty, Alankomaat ilmoitti huhtikuussa kieltävänsä

nikotiinipussit. Lisäksi niiden ja muiden tupakattomien nikotiinituotteiden käyttö kielletään paikoissa, joissa tupakointi ei ole sallittua. Belgia on tehnyt EU:n komissiolle ilmoituksen nikotiinipussien kieltämisestä. Norja on kieltänyt nikotiinipussit, mutta kieltoa kierretään lisäämällä nikotiinipusseihin vähän tupakkaa, jolloin tuotteet voidaan tuoda markkinoille suussa käytettävänä nuuskana. Ranskassa nikotiini määritellään myrkylliseksi aineeksi ja nikotiinipusseja säädelään siihen liittyvän lainsäädännön mukaisesti. Sen perusteella Ranskan hallitus voi säännellä myrkyllisiksi luokiteltujen kasvien, aineiden tai valmisteiden tuotantoa, valmistusta, kuljetusta, tuontia, vientiä, hallussapitoa, tarjoamista, siirtoa, hankintaa ja käyttöä.

Nikotiinipusseja markkinoidaan nuorille

Viime vuosina Suomessa tupakkaa sisältämättömien nuuskaa muistuttavien nikotiinipussien markkinointi on lisääntynyt räjähdysmäisesti verkossa, erityisesti sosiaalisessa mediassa. Niitä markkinoidaan nuoria houkuttelevilla väreillä ja makuvaihtoehdoilla mm. kaupallisena yhteistyönä toteutettujen suomenkielisten artikkelien avulla ja sosiaalisessa mediassa vaikuttajamarkkinoinnilla. Nikotiininuuskan vaarattomuutta ja helppokäyttöisyyttä korostavia mainoksia on erityisesti liitetty liikuntaan ja urheiluun. Nikotiininuuskan valmistemuoto ja käyttötapa on samankaltainen nuuskan kanssa, mutta niiden käyttöä on korostettu trendikkäämpänä vaihtoehtona nuuskalle. Ruotsissa nikotiinipusseja kutsutaankin valkoiseksi nuuskaksi (white snus) erotuksena ruskeasta, perinteisestä nuuskasta.

Markkinointimateriaalin ja -kanavien perusteella tuotteilla tavoitellaan pääsääntöisesti nuoria ja nuoria aikuisia, joiden keskuudessa tuotteista pyritään luomaan trendikkäitä ja nikotiinin käytöstä lähes harmitonta. Myös perinteistä nuuskaa markkinoidaan ”turvallisena” vaihtoehtona saada nikotiinia.

Fimean tekemän tulkinanmuutoksen jälkeen nikotiinipusseja markkinoivat tahot alkoivat tehostaa voimakkaasti nikotiinipussien myyntiä ja markkinointia, koska tupakan vastikkeina nikotiinipusseja säädelään nykyisessä tupakkalaissa muita tupakka- ja nikotiinituotteita kevyemmin. Tällä hetkellä myyjien verkkokaupoissa tuodaan korostetusti esiin, että nyt on mahdollista ostaa vahvoja nikotiinipusseja. Enää niitä ei markkinoida apuna tupakoinnin lopettamiseen, vaan laillisina käyttötavaltaan nuuskan kaltaisina nikotiinituotteina. Tuotteiden käyttöön houkutteellaan painottamalla rajatonta ostomahdollisuutta ja tilaamisen helppoutta. Lisäksi korostetaan erilaisten tuotemerkkien määrää, makuvaihtoehtojen laajuutta ja vahvoja tuotteita (nikotiinia 35 mg/pussi, laboratoriotutkimuksessa on todettu jopa lähes 50 mg/pussi sisältäviä tuotteita).

Valtaosa tupakoijista haluaa lopettaa tupakoinnin. Nikotiinipussien markkinoinnin perusteella arvioiden niiden todellisena tarkoituksena ei ole edistää tupakoinnin lopettamista, vaan nikotiinin annostelutavan vaihtamista toiseen. Lisäksi nikotiinipussit voivat monen kohdalla helposti johtaa tupakoinnin lopettamisen sijaan sekakäyttöön savukkeiden käytön kanssa.

Nykytilanteen jatkuminen voi synnyttää uuden nikotiiniriippuvaisen nuoren sukupolven, kun nikotiinituotteiden valmistajat tuovat markkinoille jatkuvasti uusia tuotteita, jotka perustuvat nikotiiniriippuvuuden synnyttämiseen ja ylläpitoon. Tämä takaa pitkäaikaisen asiakkuuden. Lisäksi uudet nikotiinituotteet houkuttelevat voimakkaalla markkinoinnilla, runsaalla valikoimallaan ja makuvaihtoehdoillaan nikotiinin käytön jatkamiseen.

Nikotiini on tupakka- ja muiden nikotiinituotteiden, kuten savukkeiden, sähkösavukkeiden, kuumennettavien tupakkatuotteiden, nuuskan ja nikotiinipussien tärkein riippuvuutta aiheuttava ainesosa. Se on erittäin myrkyllinen kemikaali, joka aiheuttaa erilaisia haittoja elimistössä jo pieninä pitoisuuksina ja jolle lasten ja nuorten aivot reagoivat erittäin herkästi. Vaikka nikotiinin osuutta eri tupakkasairauksiin ei tunneta tarpeeksi hyvin, jo nykytiedon valossa on selvää, että nikotiini on monin tavoin vaarallista

terveydelle. Se synnyttää nopeasti riippuvuuden, jonka vaikutusta voimistetaan tupakkatuotteisiin lisättävillä kemikaaleilla.

Nikotiini on hermostoon vaikuttava aine, joka kiihdyttää sydämen sykettä ja sydänlihaksen supistumista ja altistaa todennäköisesti rytmihäiriöille. On viitteitä siitä, että nikotiini edesauttaisi sekä solujen muuttumista syöpäsoluiksi, lisäksi syöpäsolujen jakaantumista että pitäisi yllä syöpäkudoksen kehittymistä.

Suomen ASH ry pitää erittäin huolestuttavana sitä, että jos nikotiinipussit pysyvät vapaasti markkinoilla, niiden suosio kasvaa voimakkaan markkinoinnin ja sosiaalisen median avulla toteutettavan vaikuttamismarkkinoinnin kautta etenkin nuorempien keskuudessa.

Ruotsin huolestuttava kehitys

Uusia nikotiinituotteita markkinoivat käyttävät usein Ruotsin alhaisia tupakointilukuja esimerkkinä onnistuneesta tupakkapolitiikasta. Tosiasiassa Ruotsin tilanne on erittäin hälyttävä.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN on tehnyt vuodesta 1971 lähtien vuosittain tutkimuksen ruotsalaisissa kouluissa nuorten kokemuksista alkoholista, huumeista, dopingista, tupakasta ja uhkapeleistä. Uusin raportti (CAN 2022) osoittaa, että uusien nikotiinituotteiden, kuten nikotiinipussien (Ruotsissa kutsutaan valkoiseksi nuuskaksi) ja sähkösavukkeiden, käyttö lisääntyy nopeasti. Lukion toisen vuoden opiskelijoista 40 prosenttia on käyttänyt nikotiinipusseja. Tytöistä 42 prosenttia oli käyttänyt nikotiinipusseja eikä 37 prosenttia näistä tytöistä ollut koskaan tupakoinut tai käyttänyt mitään muuta tupakkatuotetta ennen kuin he kokeilivat nikotiinipusseja.

Tupakkayritykset ja muut savuttomia tuotteita markkinoivat väittävät uusien tuotteidensa korvaavan erittäin vaaralliset savukkeet. Kuitenkin myös perinteisten savukkeiden käyttö on lisääntymässä ruotsalaisten lukiolaisten keskuudessa: savukkeita poltti 17 % vuonna 2021 ja vuonna 2022 tämä osuus oli noussut 20 %:iin. Riippumattomat tutkimukset osoittavat, että nuuskan tai sähkösavukkeiden käytön aloittaminen lisää myös todennäköisyyttä polttaa savukkeita. Ruotsissa lukion toisen vuoden opiskelijoista 62 % oli vuonna 2022 käyttänyt jotain tupakkatuotetta.

Suomessa puolestaan vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan 43 % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista oli käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran. Heistä tupakoi päivittäin 2 %.

Ruotsin esimerkin perusteella voidaan olettaa, että jos nikotiinipussien saatavuus ja markkinointi jatkuu nykyisenkaltaisena, todennäköisesti suomalaisten nuorten tupakointi ja muiden nikotiinituotteiden käyttö lisääntyy. Edellä kerrotun perusteella

Suomen ASH ry pitää tärkeänä, että nikotiinipussien ja muiden savuttomien nikotiinituotteiden käytön yleistymisen ehkäistään pikaisesti.

Tupakkalain tavoite velvoittaa

Tupakkalakimme tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Tavoitteen tarkoituksena ei ole korvata nykyisiä tupakka- tai nikotiinituotteita uusilla tuotteilla, vaan saada kaikkien nykyisten tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö loppumaan. Tähän tulisi puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen kuin niiden käyttö leviää laajalle.

Suomi on ollut tupakkapolitiikan edelläkävijämaita jo vuodesta 1976, jolloin säädettiin laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (693/1976, tupakkalaki). Siitä lähtien tupakkalainsäädäntöä on kehitetty ja toteutetuilla toimenpiteillä on saatu tupakointi vähenemään huomattavasti - ilman uusia nikotiinituotteita.

Sosiaali- ja terveysministeriön tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä julkisti vuoden 2023 tammikuussa mietintönsä tupakkalain tavoitteen saavuttamiseen tarvittavista toimista lähivuosina. Työryhmä paneutui työssään toimeksiantonsa mukaisesti myös nikotiinituotteiden käytön ja säätelyn nykytilanteeseen ja teki ehdotuksia lakimuutoksiksi ja muiksi toimenpiteiksi nikotiinituotteiden käytön loppumiseksi. Perusteellisen asiantuntijakuulemisen ja selvittelytyön jälkeen työryhmä ehdotti nikotiinia sisältävien tupakan vastikkeiden säätelyä hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetulla tavalla. Työryhmä korosti, että EU:n tupakkatuotedirektiivin vuonna 2021 julkaistun arviointiraportin mukaan tupakkatuotedirektiivissä säädettyä nuuskakieltoa kierretään erilaisilla purutupakka- ja nuuskan kaltaisilla tuotteilla, kuten nikotiinipusseilla.

Suomen ASH ry kannattaa hallituksen esitysluonnosta siitä, että tupakkalakiin lisättäisiin savuttoman nikotiinituotteen määritelmä, joka kattaisi nikotiinipussit ja niitä läheisesti muistuttavat tuotteet. Lisäksi Suomen ASH ry kannattaa, että savuttomista nikotiinituotteista säädettäisiin vastaavalla tavalla kuin suussa käytettäväksi tarkoitettusta tupakasta, purutupakasta ja nenänuuskasta säädetään. Niiden markkinoille tuloa ei ole syytä edistää millään tavoin.

Suomen ASH ry

Pekka Puska, puheenjohtaja

Mervi Hara, toiminnanjohtaja